

לדברי אב"י לא התירו ליתומים אלא בהבלעה. ולגדול אסור אפילו בהבלעה [ואינו דומה למכירת אתרוג שביעית בהבלעה, כי כאן ניכר הדבר שמוכר את הבשר מפני שהעור והגידים אינם נמכרים בדמים יקרים].

א. הלכה כרבא (רמב"ם בכורות ו, ח).

ובהמה לאחר שנשחטה ועדיין היא מפרכסת, הריהי כחיה ועוברים עליה משום 'לא יגאל' (עפ"י ריב"א, מובא בשטמ"ק זבחים ט. אות ב ובפירוש ר"ח פלטיאל בחוקתי כו, ט).

ב. יש אומרים שמעשר תם אפילו לאחר שחיטה, מכירתו אסורה מן התורה (עפ"י מנחת חינוך; חו"א).

ג. משמע בסוגיא שמכירת מעשר חי – איסור תורה הוא בין תם ובין בעל מום. ואולם מדברי הרמב"ם (פ"ו) משמע שבבעל מום אינו אלא מדרבנן.

ד. כתב הרמב"ם (בכורות ו, ה) שהמוכר מעשר בהמה באופן האסור – אין מכירתו כלום, הלכך אינו לוקה על כך. והוא הדין בפדייתו (עפ"י הגהות משנה למלך על ספר החינוך שצג; חו"א בכורות כב, ד). ויש תולים זאת במחלוקת רבא ואב"י האם לוקים במקום שלא הועילו מעשיו (עתוס' ושיטמ"ק תמורה ו; לחם משנה. וע' זבחים ט ובספר יד דוד שם).

באופנים שמעשר בהמה נמכר, אין מוכרים אותו באטליו מפני שהנאתו לבעלים, וכדין בכור.

חלבים גידים וקרנים של בכור ומעשר – נמכרים באטליו (עפ"י רמב"ן; יו"ד שו"ו. ושמנו של גיד, הואיל ומותר באכילה מהתורה דינו כבשר. יו"ד שם. ועתד"ה ומבליעו. ובספר אור גדול צדד בדבר). ויש מי שכתב שמותר אף להבליע הבשר בהם ולמכור הכל באטליו (עפ"י דברי חמודות על הרא"ש. ותמה על הפוסקים שלא הזכירו דין זה). וצ"ע.

פרטים נוספים בענין מכירת בכור ומעשר באטליו – בזבחים עה.

ב. פסולי המוקדשים נפדים כשהם חיים. לאחר שנשחטו – תלוי הדבר במחלוקת החכמים האם קדשי מזבח צריכים 'העמדה והערכה' הלכך אי אפשר לפדותם, אם לאו (ע' בפירוט לעיל יד-טו).

בכור ומעשר אינם נפדים לעולם (לא יפדה; לא יגאל).

לדעת הרמב"ם (בכורות כב, ד) נראה שאין לוקים על פדיית בכור ומעשר בהמה, מפני שלא הועילו מעשיו כלום (עפ"י הגהות משנה למלך על ספר החינוך שצג; חוון איש בכורות כב, ד). ויש אומרים שתלוי הדבר במחלוקת אב"י ורבא, האם לוקים אעפ"י שלא הועילו מעשיו (עתוס' ושיטמ"ק תמורה ו, וכנ"ל).

דף לב

מת. כיצד נדרשו המקראות דלהלן?

א. וכל מעשר בקר וצאן... ולא ימירנו, ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל.

ב. אך כל חרם אשר יחרם איש לה' מכל אשר לו מאדם ובהמה ומשדה אחזתו לא ימכר ולא יגאל. כל חרם קדש קדשים הוא לה'.

וכל מעשר בקר וצאן... והיה הוא ותמורתו יהיה קדש, לא יגאל – אימתי אינו עושה תמורה – מחיים, אף אינו נגאל מחיים, אבל לאחר שחיטה נגאל (רבא). ואי אפשר שהכוונה לפדיון שהרי אם מחיים שקדושתו חזקה אין תופס פדיונו, כל שכן לאחר שחיטה שאינו אלים לתפוס פדיונו, אלא כוונת הכתוב

שלא ימכר ודוקא מחיים שקדושתו חזקה. ולכך הוציאו בלשון גאולה, ללמד שגם פדיון אין לו (רב אשי). לדברי רב נחמן בר יצחק פרשו שלא יגאל במשמעות הפשוטה מיותר, שהרי איסור חילול יכול להילמד בגזרה שוה ('העברה' 'העברה') מבכור שנאמר בו לא תפדה, ואם כן הרי זה מופנה ללמוד בגזרה שוה מחרמים ('גאולה' 'גאולה') שאינו נמכר כשם שאינו נגאל.

ב. כל חרם... לא יגאל – אינו נפדה. והוצרך הכתוב לאסור כי אין ללמוד חרמים מבכור שכן קדושתו מרחם, ולא ממעשר שכן קדוש לפניו ולאחריו (בקורא להשיעי עשירי ולאחד עשר עשירי). לא ימכר – לדברי רבא (כגרסת רש"י. ולפנינו הגרסה 'לא יגאל', וכ"ג רבנו גרשום. ועתוס') הרי זה מופנה, שהרי כל עוד הוא בבית הבעלים הריזה כהקדש לכל דבריו ואי אפשר למכרו, וכשהגיע ליד כהן הריהו כחולין (כל חרם בישראל לך יהיה). אלא אם אינו ענין לחרמים תנהו ענין למעשר. קדש קדשים הוא – למעט בכור שאינו ב'לא ימכר'.

המוכר חרמי כהנים, יש אומרים שלא הועילו מעשיו ולפיכך אינו לוקה (ערמב"ם בכורות ו,ה; ספר החינוך שמא). והוא הדין לפודה אותם (כן משמע מהשמטת הרמב"ם בהלכות סנהדרין (ט,ד) ברשימת המלקות, ובספר המצוות קיא. ע' חזו"א בכורות כב,ד). ויש אומרים שלוקה (כדלעיל לענין מכירת מעשר ופדייתו ופדיית הבכור).

דפים לב – לג

- מט. א. למי נאכל בכור תם ובכור בעל מום ולמי אינם נאכלים?
ב. פסולי המוקדשים, למי הם נאכלים ולמי אינם נאכלים?
ג. האם מותר להרגיל (= להפשיט עור הבהמה מרגליה, כדי שיישאר בשלמותו) בבכור ובפסולי המוקדשין?
א. בכור תם נאכל לכהנים ולביתם, ואינו נאכל לזרים – כחזה ושוק של שלמים (ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין).
הבכור נאכל לזכרים ולנקבות (עפ"י רמב"ם מעה"ק י,ה). ויש סוברים שבכור תם שנאכל לזכרים בלבד (עירשב"א ומאירי נדרים יב; ראב"ד נדרים א,יא וע' לח"מ שם).
בעל מום; לדברי בית שמאי אינו נאכל אלא לכהנים, טהורים או טמאים (הטמא והטהור יחדו), מלבד מי שטומאה יוצאת עליו מגופו (נדה, זב, מצורע, בעל קרי) שאסור באכילתו, וכן שאר כל ישראל, אפילו טהורים – לא יימנו עליו (אפילו ישראל אורחו של כהן (רש"י). ובשרם [משמע תם ובעל מום. עתוס'] יהיה לך כחזה...)
לדברי בית הלל אליבא דתנא דברייתא, נאכל לכל ישראל (קל וחומר מטמאים), ואף למי שטומאה יוצאה עליו מגופו. אבל אינו נאכל לנכרים (ואכלת – ולא לכלבים; ולא לנכרים (עתוס)).
לבית הלל אליבא דר' עקיבא, וכן סתמה משנתנו – נאכל אפילו לעכו"ם (כצבי וכאיל).
א. לדעה זו מותר להאכיל אף לבהמה את הראוי לה (עפ"י תוס' פסחים כט. ובהים עא: רמ"א). ויש אוסרים (עש"ך יו"ד שו סק"ח. וע' חזו"א כג,ז; יח,יב).
ב. כתבו רוב הראשונים שהלכה כבית הלל וקרבי עקיבא שנאכל לכל אדם (תוס', רמב"ם, רא"ש). ואולם מבה"ג משמע שהלכה כב"ה דברייתא ואסור לנכרי, ומדרבנן.
יש מהאחרונים שכתבו: אעפ"י שלהלכה אפשר להאכילו לנכרים, אין לעשות כן אלא בדרך

כבוד, שיומן הנכרי שיאכל עמו, אבל אין למכור לו ואף לא ליתן לו חתיכת בשר חי (ים של שלמה חולין פ"ד ד). 'וצריך ליוהר בזה' (שו"ת רב פעלים ח"ד יו"ד לה). ויש חולקים (מהריט"א, שאין לחדש גזרה דרבנן מדעתנו).

ג. יש אומרים שכשם שבכור בעל מום נאכל לנכרי, כך נאכל לבעלי חיים [ולא אמרו 'ואכלת – ולא לכלביך' אלא בבשר שאינו ראוי לאכילת ישראל, וכדלהלן] (עתוס' זבחים ע"א); אבל לא ישליך את הבשר ממש דרך בזיון אלא רק בכגון שמשליך את נותר מהבשר עם העצמות (עפ"י יש"ש חולין פ"ד. וע' רמ"א יו"ד שו). ויש אוסרים מעיקר הדין (ער"ן ורשב"א חולין סט; רבנו ירוחם. וכן נטה הש"ך יו"ד שם סק"ח).

ד. כל זה אמור בבכור שהותר באכילה לישראל, אבל בכור שמת או שנשחט ללא התר מומחה, או שנמצא טרפה – הרי זה ייקבר ולא יאכל לנכרי, ואפילו לר' עקיבא. ואפילו עורו ייקבר (עפ"י תוס' ורא"ש, שו"ת מהרי"ל מב קג. וכן פסק בשו"ע יו"ד שז, ב). ואולם הרמב"ם (ג, י) פסק שאם נשחט עפ"י מומחה ונמצא טרפה – יאותו הכהנים בעורו. ונוהגים לקבור בכור שמת בסדין בבית הקברות, וצריך לקברו מעט בעומק פן יבא לחטט אחריהם (באר היטב שו. ומובא ברב פעלים ח"ד יו"ד לה).

ב. פסולי המוקדשין; משמע בגמרא שאפילו בית שמאי שאסרו להאכיל קדשים פסולים למי שטומאה יוצאה עליו מגופו, לא אסרו אלא בבכור אבל בשאר פסולי המוקדשין מותר (אך אפשר שלראבר"ש אסור. וצ"ב). ולבית הלל נראה שאין חילוק בין בכור לשאר פסוה"מ להאכל לזרים ולטמאים (עפ"י מפרשים).

ג. שנינו בברייתא: אין מרגילים בבכור ולא בפסולי המוקדשין. רב חסדא העמידה כדעת בית שמאי המחמירים בקדושת בכור בעל מום כנ"ל, הלכך אסור להרגילו משום בזיון, כי ע"י שדואג להפשיט העור בשלמותו, חותך הבשר ופוגמו. אבל לבית הלל – מרגילים בבכור בעל מום. וכן בפסולי המוקדשין אין איסור אלא אליבא דרבי אלעזר בר"ש הסובר שפסוה"מ אף לאחר פדיון ושחיטה חלה עליהם קדושה. ואולם למסקנא פרושו שהברייתא מוסכמת לדעת הכל (כן פרש"י והרא"ש. וכ"פ הרמב"ן והרא"ש וטשו"ע יו"ד שז), שאסרו חכמים את ההרגלה משום שנראה כעובד עבודה בקדשים (רבינא), או משום שגזרו שמא ישהה את הפסולים עד שימצא בני אדם המבקשים עורות שלמים, ובתוך כך יגדל מהם עדרים ועדרים ובא לידי תקלה (ר' יוסי בר אבין).

הרמב"ם פסק [דלא כשאר ראשונים] שמרגילין בבכור. וכנראה מפרש גם לפי המסקנא שלא אסרו אלא לבית שמאי (עפ"י כסף משנה בכורות א, יט ובב"י יו"ד שז).

דפים לג – לד

- ג. א. האם מותר להטיל מום בבכור בעל מום ובפסולי המוקדשין?
 - ב. האם מותר לגרום להממת קדשים? האם מותר להטיל מום כשאין כוונתו לכך?
 - ג. בכור שאחזו דם – מה יעשה בו?
- א. הטלת מום בבכור ובקדשים בעלי מומים; לדברי חכמים אין בדבר איסור תורה (תמים יהיה לרצון – כל מום לא יהיה בו). אבל מדרבנן אסור להטיל מום בבע"מ ולא התירו אלא בבכור שאחזו דם, להצילו ולרפאותו (עתוס'). ולדברי רבי מאיר אסור מן התורה (כל מום לא יהיה בו).